

РОЛЬ ІННОВАЦІЙНИХ ЛОГОПЕДИЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У КОРЕКЦІЙНІЙ РОБОТІ З ДІТЬМИ З ПОРУШЕННЯМ ЧИТАННЯ

THE ROLE OF INNOVATIVE SPEECH THERAPI TECHNOLOGIES IN CORREKTIVE WORK WITH CHILDREN WITH READING DISORDERS

У статті розглянуто теоретичні погляди різних авторів щодо застосування інноваційних технологій у корекційному навчанні дітей із порушенням читання; з'ясовано різницю між поняттями «інноваційні педагогічні технології» та «інноваційні логопедичні технології»; акцентовано увагу на необхідність пошуку нових методів і прийомів під час корекції дислексії (порушення читання); обґрунтовано доцільність використання методик «Мнемотехніка» та «Коректурні таблиці» у логопедичній роботі з дітьми, які мають труднощі читання; надано алгоритм роботи із зазначеними методиками; наведено авторські наброси застосування мнемотаблиць і коректурних таблиць для корекції порушень читання.

Сучасні вимоги до освітнього процесу загалом і до корекційної освіти зокрема потребують пошуку новітніх способів та підходів виховання та навчання дітей. Впоратися з цим завданням можна тільки за умови розумного поєднання традиційних та інноваційних форм і методів навчання. Для визначення, які ж прийоми використати під час розвивального чи корекційного заняття, необхідно враховувати вікові, особистісні, психологічні особливості учнів, їх навчальну спроможність тощо. Шляхом інтеграції новітніх логопедичних технологій у традиційні логопедичні практики можна досягти очікуваних результатів у корекційному процесі.

Кожна інновація має вводитися у практику розумно, поступово, оптимально, творчо, адже жодна інноваційна технологія не є універсальною. Доцільне використання інноваційних технологій потребує як певного програмного та методичного забезпечення, знання методики інновацій, матеріально-технічної підготовки вчителя та учнів, так і психологічної готовності до їх застосування.

Використання інноваційних логопедичних технологій на заняттях з корекції порушень читання та письма – це оптимальний і невимушений засіб для досягнення такої атмосфери, яка б сприяла доброзичливості, порозумінню, зацікавленості у співпраці вчителя-логопеда та учня, що надалі дає можливість не тільки скорегувати порушені процеси, а й, дійсно, реалізувати особистісно зорієнтоване навчання.

Ключові слова: інноваційні логопедичні технології, корекційне навчання, мнемотехніка, коректурні таблиці.

The article examines the theoretical views of various authors on the use of innovative technologies in corrective education for children with reading disorders. It clarifies the difference between the concepts of "innovative pedagogical technologies" and "innovative speech therapy technologies"; emphasizes the need to search for new methods and techniques in the correction of dyslexia (reading disorder); justifies the expediency of using the "Mnemonics" and "Correction Tables" methods in speech therapy work with children who have reading difficulties; provides an algorithm for working with these methods; and presents the author's developments in the application of mnemonic and correction tables for correcting reading disorders.

Modern requirements for the educational process in general, and for corrective education in particular, demand the search for new approaches and methods in the education and upbringing of children. This task can only be addressed through a reasonable combination of traditional and innovative forms and methods of teaching. To determine which techniques to use during a developmental or corrective session, it is necessary to consider the age, personality, psychological characteristics, and learning capacity of students. By integrating modern speech therapy technologies into traditional speech therapy practices, the desired results in the correction process can be achieved.

Every innovation must be introduced into practice wisely, gradually, optimally, and creatively, as no innovative technology is universal. The proper use of innovative technologies requires certain programmatic and methodological support, knowledge of innovation techniques, material and technical preparation of teachers and students, as well as psychological readiness for their implementation.

The use of innovative speech therapy technologies in lessons aimed at correcting reading and writing disorders is an optimal and natural way to foster an atmosphere of friendliness, understanding, and interest in cooperation between the speech therapist and the student. This, in turn, allows not only the correction of impaired processes but also the realization of truly personalized learning.

Key words: innovative speech therapy technologies, corrective education, mnemonics, correction tables.

УДК 37.013.82:616.89-008.434.5-053.2
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/76.13>

Сизова Н.В.,
викладачка кафедри спеціальної освіти
Херсонського державного університету

Постановка проблеми в загальному вигляді.

Сучасний розвиток корекційної освіти в Україні набуває актуальності через зростання контингенту дітей з особливими освітніми потребами та впровадження інклюзивного навчання. Задля якісної реалізації освітньої інклюзії та для подолання проблем під час навчання на допомогу дітям з ООП та їх батькам пропонуються новітні виховні, оздоровчі, логокорекційні та загальноосвітні технології.

Порушення читання є однією з найпоширеніших проблем, з якими стикаються діти під час навчання грамоти та подальшому освітньому процесі. Своєчасна корекційна логопедична робота є надзвичайно важливою для усунення цих проблем. Перед вчителем-логопедом ставляться такі завдання, через які фахівець має допомогти дитині подолати труднощі читання, закріпити нові міцні знання та навички, сприяти його розвитку

відповідно до навчальних можливостей, потреб і здібностей. Саме використання інноваційних освітніх і корекційних логопедичних технологій сприяють оновленню змісту та форм організації логокорекційного навчання з подолання труднощів читання, що дає нові можливості для індивідуалізації підходу, підвищення мотивації та замученості дитини до цього процесу.

Інноваційні технології в спеціальній педагогіці мають забезпечити розвиток і саморозвиток особистості учня з огляду на його індивідуальні особливості як суб'єкта пізнання предметної діяльності та реалізуються в особистісно орієнтованій освіті [6].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми застосування інноваційних технологій у логопедичній практиці загалом та під час корекції порушень читання зокрема присвячено чимало досліджень і публікацій. Так, у навчально-методичному посібнику Н.М. Борозінець, Т.З. Шаховської «Логопедичні технології» представлено визначення педагогічної (освітньої) технології як «інтегрованого позначення різних способів освітньої взаємодії педагога і учнів». Посібник В.М. Акіменко містить рекомендації щодо проведення – логопедичного масажу язика, вушної раковини (Аурикулотерапія); кистей рук, стоп (Су-Джок терапія); масажу при ринолалії та японську методику пальцевого масажу. У посібнику також представлена авторська методика застосування моделей артикуляції звуків в корекційній роботі з виправлення мовленнєвих порушень у дітей.

Українська педагогиня-дослідниця Л.В. Колесник, яка цікавилася проблемою застосування інтерактивного навчання на уроках читання, дійшла висновку, що інтерактивні засоби навчання дають змогу організувати навчальний процес так, що майже всі учні виявляються залученими до процесу пізнання і мають можливість розуміти та рефлексувати з приводу того, що вони знають, думають і яку роботу виконують [7]. У посібнику Дяченко К.Г. «Інновації в корекції писемного мовлення молодших школярів» запропоновані інноваційні технології корекційної роботи для подолання розладів писемного мовлення дітей, прийоми роботи, що сприяють розвитку пізнавальних можливостей, забезпечують оволодіння засобами самоконтролю при виконанні письмових робіт [2].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Процес корекції писемного мовлення досить тривалий, тому поруч з традиційними освітніми технологіями актуальним є впровадження інноваційних методик навчання читання у практику сучасної початкової школи.

Суспільство змінюється – іншими стають й підходи до навчання, корекційного процесу, виховання тощо. Тому впровадження в практику з подолання порушень читання оригінальних

новаторських способів і прийомів дуже важливо для дітей із освітніми труднощами.

Мета статті: проаналізувати роль інноваційних логопедичних технологій у процесі корекції порушення читання у дітей.

Виклад основного матеріалу. Читання – це складний процес, який охоплює поєднання сформованих аналізаторних систем з мовленням і з іншими складовими психічної діяльності дитини. Основні труднощі, з якими стикаються діти, це неправильне розпізнавання слів, недостатній розвиток фонематичного слуху, проблеми з увагою та зорово-просторовими навичками та інші. Щоб розпочати дієву корекційно-логопедичну роботу необхідно розібратися у причинах і механізмах порушення читання, визначити основні напрямки логокорекції та окреслити методи, прийоми та техніки для її здійснення. В цьому допоможуть інноваційні логопедичні технології.

Інноваційною логопедичною технологією можна вважати продуману у всіх деталях технологію, засновану на впровадженні сучасних, нових методів та прийомів корекційної роботи, спрямованої на підвищення її якості.

Переваги інноваційних технологій у логопедичній роботі:

- індивідуалізація навчального процесу;
- підвищення мотивації через використання ігрових елементів;
- залучення різних типів сприйняття інформації;
- можливість дистанційного навчання та корекції;
- забезпечення швидкого зворотнього зв'язку та можливості корекції на кожному етапі навчання.

Уявлення і слово – єдине ціле, яке реалізується безпосередньо в мовленнєвій діяльності людини. Неможливість викликати уявлення, наприклад, під час читання складного чи малознайомого слова, веде до його нерозуміння, адже воно, окрім індивідуального, особистісного змісту для тих, хто його сприймає, має ще і досить реальний, конкретний, реалізований шляхом уявлень, зміст [4]. Полегшити запам'ятовування прочитаного та збільшити обсяг пам'яті шляхом утворення додаткових асоціацій дозволять прийоми мнемотехніки.

Мнемотехніка – сукупність прийомів і способів, що полегшують запам'ятовування і збільшують обсяг пам'яті шляхом утворення штучних асоціацій.

Оволодіння прийомами роботи з мнемотаблицями значно скорочує час навчання і одночасно вирішує завдання, спрямовані на:

- *перекодування інформації, тобто перетворення абстрактних символів в образи.* Наприклад, створення асоціацій між звуками та зображеннями (літера «Б» асоціюється з малюнком «барабан») дозволяє дітям легше запам'ятати та розрізнити звуки;

- *полегшення розуміння тексту.* Якщо дитина вміє створювати асоціації між прочитаним текстом

і відомими їй образами або ситуаціями, це полегшує розуміння змісту тексту, допомагає виділяти його основні моменти;

– покращення концентрації уваги. Після асоціативних образів та візуалізації процес читання стає більш інтерактивним і захоплюючим;

– розвиток основних психічних процесів – пам'яті та мовлення. Мнемотехніка збільшує обсяг пам'яті шляхом утворення до даткових асоціацій; дозволяє дітям ефективніше сприймати й переробляти зорову інформацію, трансформувати та відтворювати її у мовленні;

– зменшення стресу і підвищення мотивації. Метод мнемотехніки робить процес читання цікавим і менш стресовим, що особливо корисно для дітей із афективними порушеннями.

Предметно-схематичні моделі мнемотехніки, що використовуються для роботи з дітьми з ООП повинні відповідати певним вимогам:

а) чітко відображати основні властивості і відносини, які є об'єктом пізнання, бути за структурою аналогічною досліджуваному об'єкту;

б) яскраво і чітко передавати ті властивості і відношення, які засвоєні з її допомогою;

в) бути простими для сприйняття і доступні для створення і дії з ними;

г) мають створювати емоційно-позитивну атмосферу, свободу творчості (у кожної дитини може бути своя модель – така, яку вона собі уявляє).

Будь-яку розповідь, казку, прислів'я, вірш мож на «записати», використовуючи картинки або символічні знаки. Дивлячись на ці схеми, дитина з легкістю відтворює отриману інформацію. Схеми слугують своєрідним візуальним планом, що допомагає дитині відтворити почуте. Це значно полегшує дітям пошук і запам'ятовування слів [3].

Одним із інноваційних методів, що активно використовуються для оптимізації освітнього процесу, особистісного розвитку дитини, корекційного впливу на труднощі під час читання є застосування коректурних таблиць. Цей метод сприяє розвитку уваги, зорового сприйняття та швидкості обробки інформації, що є необхідними для формування читацької компетентності.

За визначенням Н. Гавриш, **коректурна таблиця** – це інформаційно-ігрове поле, поділене на клітинки, заповнені предметними картинками, символами, буквами, геометричними фігурами тощо [1]. Коректурна таблиця – це таблиця, яка дає змогу коригувати наше сприйняття об'єктів і явищ дійсності щоразу у новому ракурсі, під іншим кутом зору, звертати увагу на їхні характерні особливості. Завдяки регулярному використанню коректурних таблиць діти привчаються запам'ятовувати зоровий образ надрукованого слова, зіставляти його з буквеним виразом, що дозволяє забезпечити оптимальну техніку читання, яка базується на впізнаванні засвоєних

раніше друкованих слів. Крім того, це дає змогу використовувати коректурні таблиці не лише для реалізації мовно-мовленнєвих (фонетичних, лексичних, граматичних, мовленнєвотворчих) завдань, які безпосередньо впливають на процес читання, а й на закріплення орієнтування в просторі та розуміння просторових уявлень («перед», «між», «вище», «нижче», «за» тощо), які необхідні для якісного читання.

Існують декілька варіантів роботи з таблицями:

- дорослий оголошує запитання або завдання, діти виконують його, пояснюють свої дії. Основне завдання – завдяки уважному слуховому сприйняттю і зосередженому розгляданню таблиці знайти правильну відповідь і назвати правильне слово (слова);

- запитання чи завдання представлені на картках за допомогою символічних знаків, які діти мають самостійно «прочитати». Дати відповідь на запитання чи виконати завдання діти мають, використовуючи спеціальні фішки (геометричні фігури, дрібні предмети, якими діти накривають картинку-відповіді), а потім прокоментувати результат виконання завдання. Суть розумових дій полягає в тому, щоб не лише знайти в таблиці правильну відповідь, а й виконати додаткові завдання – накрити, розфарбувати, порахувати, зіставити зі схемою, моделлю, символом тощо;

- діти працюють з розлікованою, але незаповненою коректурною таблицею-рамкою і набором предметних картинок-карток, заповнюючи клітинки згідно з усними завданнями дорослого або символічними вказівками на форму (колір, букву, число, величину тощо). Такі завдання розвивають здатність орієнтуватися в таблиці, вправляють у розумінні й правильному вживанні прийменників («між», «за», «перед», «під» тощо), просторових прислівників («вище», «нижче», «справа», «зліва») і прикметників (червоний, круглий, великий тощо).

Більшість завдань (вправ) для запропонованих коректурних таблиць передбачають багатоваріантну відповідь, що спонукає дітей до активного сприйняття зображень, неординарного розв'язання завдання, заохочує їх до участі в інформаційній грі за змістом таблиці.

Під час роботи з коректурними таблицями основними завданнями для дітей є такі:

- знайти правильну відповідь;
- назвати потрібне слово/слова;
- пояснити свої дії;
- висловити власну думку [1].

Використовувати коректурні таблиці можна на різних етапах заняття відповідно до поставленої мети як при груповій, так і при індивідуальній формах роботи. Коректурна таблиця, яку використовують на початку заняття, служить сильним мотивуючим чинником, стимулятором інтелектуальної

та мовленнєвої активності. В основній частині заняття педагог намагається розглянути з дітьми всі можливі взаємозв'язки та взаємозалежності, які існують між об'єктами, у межах теми заняття, але не розкривати перед учнями істину в готовому

вигляді, а лише створювати умови, за яких діти вчать знаходити її самостійно.

До прикладу – застосування авторських коректурних таблиць у корекційному логопедичному процесі з дітьми із порушенням читання.

«РОЗУМНА» ТАБЛИЦЯ

- 1) ПРОЧИТАЙ СЛОВА ЗА НАПРЯМКАМИ: ЗГОРИ-ВНИЗ, ЗНИЗУ-ВГОРУ, ЗЛІВА-НАПРАВО, ЗПРАВА-НАЛІВО, ПО ДІАГОНАЛІ.
- 2) ЗНАЙДИ ТА ПРОЧИТАЙ СЛОВА ЗА ПЕВНИМ КОДОМ, Н-Д, А7.
- 3) ПРОЧИТАЙ СЛОВА, ЯКІ ПОЧИНАЮТЬСЯ ЛІТЕРОЮ С (Л, Р).
- 4) ПРОЧИТАЙ СЛОВА, ЯКІ ПОЗНАЧАЮТЬ ЖИВІ (НЕЖИВІ) ПРЕДМЕТИ.
- 5) ПРОЧИТАЙ СЛОВА, ЯКІ МАЮТЬ ГОЛОСНУ А (И, І, Е, У, О).
- 6) ПРОЧИТАЙ СЛОВА НА ПОЗНАЧЕННЯ МАЮНКІВ.
- 7) ПРОЧИТАЙ СЛОВА ТІЛЬКИ У ЧЕРВОНИХ (ЖОВТИХ І Т.Д.) КЛІТИНКАХ.

Таблиця 1

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
А	РАК	САМ	ЦАП	ЧАС	БАК	БАС	ВУС	ГАЗ	БУК
Б	САД	ГОЛ	ЖИР	ЛИС	ТИН	ПИЛ	ЦАП	ШУМ	ЦІП
В	ПАН	РІК	КОД	ЛИН	ВІЛ	СІК	ДУШ	ЛАК	НІЧ
Г	МАК	КІТ	ЛІД	ПЕС	МЕД	ЗУБ	ЧАЙ	ЛИС	РІД
Д	БАЛ	СУП	РІГ	ПІЧ	СОН	РИС	ЖУК	ЖАР	ЗІР
Е	СІР	КИТ	СУД	ЛЕВ	ДИМ	СОМ	МЕЧ	ТУР	ДОЩ
Є	ЗАЛ	ЛАН	БИК	МИР	ЛУК	КУТ	СУК	ЗАЛ	МИР
Ж	ЖУК	ЛІС	ХІД	ДУБ	ДОЩ	СІМ	СИН	КУЩ	СІЬ
З	БІЬ	ДІД	КУБ	БІЙ	ДІМ	КІТ	БІК	СУМ	ВІК
И	КОМ	МАГ	ПУХ	МІФ	КІНЬ	МОХ	ФЕН	ХІД	БОС

До другої таблиці, крім зазначених вище завдань, додається наступне: УТВОРИ СЛОВО, ПОЄДНУЮЧИ СКЛАДИ ЗА ШИФРОМ. Усі завдання спрямовані на формування та закріплення навички усвідомленого читання, тому вчитель-логопед індивідуально підходить до вибору задачі, яку ставитиме перед школярем: одній дитині

можна запропонувати лише прочитати слова й віднайти відповідний малюнок, іншій – крім прочитування слів (словосполучень, речень тощо), додавати творчі завдання. Щодо кількості виконаних завдань – теж вирішує педагог, зважаючи на втомлюваність дитини, її психоемоційний стан і бажання.

Таблиця 2

Таблиця 3

Вибери будь-яку літеру та читай слова, що розпочинаються з неї

Б	БА-ВОВ-НА	БЕ-РІЗ-КА	БА-ДАЧ-КИ	БН-ЛИН-КА
	БІ-ЛІЗ-НА	БО-РОШ-НО	БО-РОЗ-ДА	БУ-ЛОЧ-КА
В	ВІ-КОМ-ЦЕ	ВЕ-РАН-ДА	ВІ-ДЕР-ЦЕ	ВА-ЛІЗ-КА
	ВІ-ДЕЛ-КА	ВІ-ШАЛ-КА	ВО-ЛОЩ-КА	ВУ-ШАН-КА
Г	ГО-РОБ-ЦІ	ГО-ЛУБ-ЦІ	ГА-ЛУШ-КИ	ГА-ЛОЧ-КА
	ГО-ЛОЧ-КА	ГО-ЛІВ-КА	ГО-ЛІВ-КА	ГУ-СОЧ-КА
Д	ДО-ЩЕЧ-КА	ДЕ-РЕВ-ЦЕ	ДО-РОБ-КА	ДО-ГАД-КА
	ДО-МІВ-КА	ДО-ЛІВ-КА	ДО-ЛЕНЬ-КА	ДО-НЕЧ-КА
З	ЗА-БАВ-КА	ЗА-НАЧ-КА	ЗА-ДАЧ-КА	ЗА-ГАД-КА
	ЗА-ПИС-КА	ЗЕ-ЛЕН-КА	ЗА-ЛІЗ-КО	ЗУ-ПИН-КА
К	КО-ЛИС-КА	КА-ПУС-ТА	КА-МІН-ЦІ	КА-ТУП-КА
	КА-ЧАЛ-КА	КУ-ХАР-КА	КУ-ШЕТ-КА	КО-РОБ-КА
Л	ЛІ-СИЧ-КИ	ЛА-ВОЧ-КА	ЛА-СУН-КА	ЛІ-ШІЙ-КА
	ЛО-ЖЕЧ-КА	ЛІ-ТЕЧ-КО	ЛІ-СИЧ-КА	ЛО-ПАТ-КА
М	МІ-СОЧ-КА	МА-ШІВ-КА	МУ-РАШ-КА	МА-ЗАН-КА
	МА-КІВ-КА	МЕ-РЕЖ-КА	МА-ЛІВ-КА	МО-РОЩ-КА
Н	НА-ЧИН-КА	НА-ШІВ-КА	НО-ЖІВ-КА	НО-СИЧ-КИ
	НА-ПЕР-НО	НЕ-ДАВ-НО	НЕ-РІД-КО	НІ-ТОЧ-КА
П	ПІ-ЛІВ-КА	ПО-БІЛ-КА	ПА-СОЧ-КА	ПО-ЛІВ-КА
	ПА-РУБ-КИ	ПІ-РІЖ-КИ	ПО-РІЧ-КИ	ПЕ-ТЕЛЬ-КА
Р	РО-МАШ-КА	РЕ-МЕС-ЛО	РЕ-ШТ-КА	РО-ДИМ-КА
	РУ-САЛ-КА	РА-ХУН-КИ	РЕ-ДИС-КА	РА-КЕТ-КА
С	СІ-ВАЛ-КА	СИ-РІП-КА	СО-НЕЧ-КО	СЕ-РЕЖ-КИ
	СИ-НИЧ-КА	СУ-НИЧ-КА	СО-ЛОМ-КА	СО-РОЧ-КА
Ц	ЦІ-БУЛЬ-КА	ЦЕ-БЕР-КО	ЦЕ-САР-КА	
Ч	ЧА-ПЕЛЬ-КА	ЧЕ-РЕМ-ХА	ЧИ-ТАН-КА	ЧЕ-РЕПЦІ
	ЧЕ-ПІТ-КА	ЧИ-ТАЛЬ-НЯ	ЧУ-ДЕС-НА	ЧА-РІВ-НА
Ш	ШЕ-РЕН-ГА	ШІ-ШЕЧ-КА	ША-ПОЧ-КА	

Досвід використання в логокорекційному процесі коректурних таблиць є надзвичайно ефективним засобом корекції порушень читання, формування зв'язного мовлення, розвитку креативності, пізнавальної активності та самостійності молодших школярів.

Висновки. Розглянуті інноваційні методики «Мнемотехніка» та «Коректурні таблиці» активізують пізнавальні психічні процеси дитини, сприяють розвитку комунікативної сфери, удосконаленню сприймання, уваги, пам'яті, забезпечують інтерес до інтелектуальної діяльності та формують здатність творчо, нешаблонно мислити, самостійно поповнювати свої знання. До того ж ці технології сприяють розвитку усіх сторін усного мовлення (звуковимови, фонематичних процесів, словника, граматики, зв'язного мовлення), його темпоритмічної організації (читання віршів, римівок, скоромовок) та вдосконаленню технічної та смислової сторін процесу читання.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Гавриш Н. Коректурні таблиці в роботі з дошкільниками: що треба знати вихователю. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2023. № 3.
2. Дяченко К.Г. Інновації в корекції писемного мовлення молодших школярів. Тернопіль : Навчальна книга Богдан, 2010.
3. Інноваційні технології в корекційній роботі з дітьми з особливими освітніми потребами : навч.-метод. посібник / за заг. ред. Л. Галенко. Харків, 2018.
4. Ільяна В. Сучасні погляди на процес читання в структурі писемного мовлення. *ОСОБЛИВА ДИТИНА: навчання і виховання*. 2022. № 3.
5. Колесник Л. Інтерактивні методи навчання на уроках читання. *Початкова школа*. 2014. № 1. С. 22–25.
6. Ревуцька О. В. Інноваційні технології в навчанні осіб з особливими потребами. *Управління в освіті* : збірник матеріалів V Міжнародної науково-практичної конференції, 14–16 квітня 2011 року / Інститут інноваційних технологій і змісту освіти [та інші]. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2011.
7. Сергєєва Н.В. Мультимедійні технології у навчальному читанні: практичний аспект. Одеса. 2021.